

MAYMUNLAR DİL ÖĞRENEBİLİR Mİ? SORUSUNA YÖNELİK ALINTILAR

Derleyen:

Doç.Dr. Mustafa Altun

23 Eylül 2021

Vygotsky'nin 1934 tarihli Düşünce ve Dil kitabından başlayarak Steven Pinker'in Dil İçgüdüsü, Michael Tomasello'nun İnsan İletişimin Kökenleri kitabına kadar çocukta dil edinimi yakın akrabamız kabul edilen şempanzelerin, insan olmayan primatların dili nasıl edindikleri konusuyla birlikte ele alınmış. Zaten Tomasello'nun Youtube'daki videolarına bakılırsa aynı video içinde hem çocuklarla hem de şempanzelerle yapılan deneyler görülebilir. **Vygotsky Düşünce ve Dil** kitabında şu notu düşmektedir:

"Maymunlarda dilin ilk belirtileri olmasaydı, konuşmaya benzer hiçbir şey bulunmasaydı, sorun son derece basitleşecekti. Ancak şempanzelerde bazı bakımlardan en çok da sesçil bakımdan insan konuşmasından çok farklı olmayan, görelî olarak gelişmiş bir "dil" in bulunduğunu görmekteyiz. Burada ilginç olan nokta, şempanzenin dilinin onun anlığından (zekâsından) ayrı olarak işlev görmesidir. Uzun yıllar Kanarya Adası İnsansı Maymun İstasyonunda şempanzeleri incelemiş olan Koehler, bunların sesçil anlatımlarının yalnızca istekler ve öznel durumlara ilişkin olduğunu söylemektedir; bunlar duygulan dile getirmekte olup, hiçbir zaman "nesnel" bir şeyi simgelemezler [19, s.27], Fakat şempanze ve insan sesbilgisinin ortak öğeleri o kadar çoktur ki, şempanzelerde insanlarınkine benzer bir konuşmaya rastlanmamasının birtakım yüzeysel nedenlere dayanmadığını hiç duraksamadan söyleyebiliriz." (s.58-59)

Herbert S. Terrace'in Türkçeye çevrilen **Şempanzeler Dil Öğrenemez** kitabı da benzer bir içeriğe sahip. Terrace, Chomsky'nin dilin "dilinsana özgü" olduğu savına karşı çıkarak bir şempanzeye işaret dili öğretmeye kalktığını ancak başarısız olduğunu aktarıyor. **Terrace** şöyle devam ediyor:

"Chomsky'nin haklı olduğu görülecekti ama başka bir sebepten ötürü. Nim işaret dilini öğrenemedi. Bunun nedeni, cümle kuramayışı değil sözcük bile öğrenememesiydi. En başta insan bebekleri bu tür anlamları, konuşma yoluyla isimleri paylaşarak öğrenir. Hiçbir hayvanın bu yeteneği barındırmadığı sonucuna vardı. (s.10)

Tomasello da kuyruklu ve kuyuksuz maymunların tekil ses repartuvarlarının olmadığını ifade etmiş. İnsanların yeni vokalizasyon öğretme çabalarını başarısızlıkla sonuçlandığını belirtmiş. Ancak mesela büyük maymunlarda jestlerin bireysel olarak öğrenilen, kasıtlı ve esnek olarak üretilen iletişim sinyalleri olduğu bilgisini de eklemiştir.

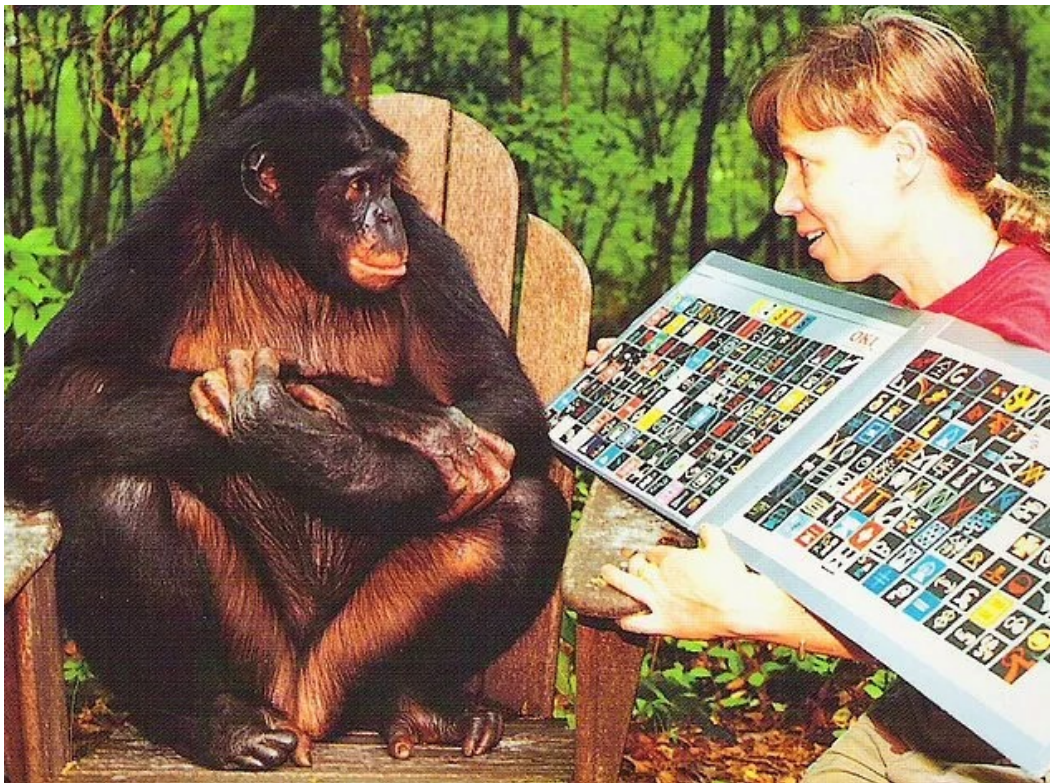
Caroline Rowland ise **Understanding Child Language Acquisition** kitabında konuyu şöyle toparlıyor:

"Hayvanların konuşma seslerine tam olarak insanlarla aynı şekilde tepki vermesi söz konusu değildir. Başka bir deyişle, diğer türler insan dili öğrenme mekanizmalarının bazı yönlerini paylaşabilir, ancak bu onların aynı temel yeteneklere sahip oldukları veya mekanizmaları aynı şekilde kullandıkları anlamına gelmez. Özetle, hayvanlar dünyasına girişimiz açıklayıcı oldu,

ancak başladığımız temel mesajı değiştirmedir: insan dili diğer hayvan iletişim sistemlerinden daha karmaşık, daha gelişmiş ve daha güçlüdür. Yine de insan çocukları bu sistemi görünür bir çaba göstermeden ediniyor gibi görünüyor. O halde ele almamız gereken bir sonraki soru, durumun neden böyle olduğuyla ilgilidir. İnsanların bir dil edinmesini sağlayan nedir?" (s.13)

Steven Pinker Dil İçgüdüsü kitabının **Big Bang Büyük Patlama** bölümünde şempanzelere yönelik araştırmaları yerden yere vuruyor ve sözünü şöyle sürdürüyor:

"İnsanoğlu dil yetisinin keyfini çıkarırken sıralamadaki komşularında benzer bir durum yoktur. Biz bir açılım beklerken bir big bang yani büyük patlama görmekteyiz. Oysaki evrim bir merdiven değil bir çalılık meydana getirmiştir. Biz şempanzelerden evrilmedik. Biz de şempanzeler de artık yok olmuş olan ortak bir atadan evrildik. İnsan-şempanze atası da maymundan evrilmedi, her ikisi de artık var olmayan daha da eski ortak atalarından evrildiler. Böyle böyle tek-hücreli atamıza kadar geri gidilir. (s.388)

Fotoğraf Kaynağı: <https://onedio.com/haber/ates-yakabilen-ve-yemek-pisirebilen-maymun-kanzi-yle-tanisin-570614>

Fotoğrafın altında şu açıklama yer alıyor:

Kanzi, 2000 kelime anlayabiliyor hatta kendi isminin sembolüne sahip ve çevresinde bu sembolle anılıyor. Bu eğitim sayesinde Kanzi, eğitmenine ateş yakmak istediğini 'söyleyebiliyor'.

Pinker, Steven (2021) **Dil İçgüdüsü-Zihin Dili Nasıl Meydana Getirir**, Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Rowland, Caroline (2013) **Understanding Child Language Acquisition**, Routledge.

Terrace, Herbert S. (2021) **Şempanzeler Dil Öğrenemez: Nim Chimpsky Deneyi**, (Çevrin: Mehmet Doğan), Koç Üniversitesi Yayınları.

Tomasello, Michael (2019) **İnsan İletişiminin Kökenleri**, (Çeviren: Gürol Koca), Metis Yayınları.

Vygotsky, L. S. (1998), **Düşünce ve Dil**, (Çeviren: S. Koray), Toplumsal Dönüşüm Yayınları.